

VILNIUS UNIVERSITY

Vita Venslovaite

**THE INFLUENCE OF TEACHER NARRATIVE ON THE STUDENT'S
AESTHETICAL PERCEPTION: A PHENOMENOLOGICAL PERSPECTIVE
OF MUSICAL EXPRESSION**

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Educational Science (07 S)

Vilnius, 2013

The dissertation was prepared at Vilnius University during the period of 2008 -2013.

Scientific supervisor:

Prof. Dr. **Lilija Duoblienė** (Vilnius University, Social Sciences, Educational Science – 07 S)

The dissertation will be defended at Vilnius University Education research Board:

Chairman:

Prof. Habil. Dr. **Vanda Aramavičiūtė** (Vilnius University, Social Sciences, Educational Science – 07 S)

Members:

Prof. Dr. **Vilma Žydžiūnaitė** (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Educational Science - 07 S)

Assoc. Prof. Dr. **Tomas Butvilas** (Vilnius University, Social Sciences, Educational Science – 07 S)

Assoc. Prof. Dr. **Mintautas Gutauskas** (Vilnius University, Humanities, Philosophy - 01 H)

Assoc. Prof. Dr. **Rūta Girdzijauskienė** (Klaipėda University, Social Sciences, Educational Science - 07 S)

Opponents:

Prof. Dr. (hp) **Jūratė Rubavičienė** (Lithuanian University of Educational Sciences, Humanities, Philosophy - 01 H)

Assoc. Prof. Dr. **Irena Stonkuvienė** (Vilnius University, Social Sciences, Educational Science – 07 S)

The public defense of Dissertation will be held at Vilnius University, Faculty of Philosophy, room 201 on September 20th, at 3 p.m.

Address: Universiteto str. 9/1, LT-01513, Vilnius, Lithuania.

Tel.: +370 5 2667606, Fax. +370 5 2667600, e-mail: fsf@fsf.vu.lt

The Summary of the Doctoral Dissertation was sent out on 20 August 2013.

The Dissertation is available for review at Vilnius University Library (Universiteto str.9/1. LT-01122, Vilnius, Lithuania).

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Vita Venslovaite

**MOKYTOJO NARATYVO ĮTAKA MOKINIO ESTETINIAM SUVOKIMUI:
MUZIKINĖS RAIŠKOS FENOMENOLOGINĖ PERSPEKTYVA**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, Edukologija (07 S)

Vilnius, 2013

Disertacija rengta 2008 -2013 metais Vilniaus universitete

Mokslinė vadovė:

Prof. dr. **Lilija Duoblienė** (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Edukologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

Prof. habil. dr. **Vanda Aramavičiūtė** (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Nariai:

Prof. dr. **Vilma Žydžiūnaitė** (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, edukologija - 07 S)

Doc. dr. **Tomas Butvilas** (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Doc. dr. **Mintautas Gutauskas** (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija - 01 H)

Doc. dr. **Rūta Girdzijauskienė** (Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Oponentai:

Prof. dr. (hp) **Jūratė Rubavičienė** (Lietuvos edukologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija - 01 H)

Doc. dr. **Irena Stonkuvienė** (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Disertacija bus ginama viešame Edukologijos mokslo krypties tarybos posėdyje, kuris įvyks 2013 metų rugsėjo 20 d. 15 val. Vilniaus universitete, Filosofijos fakultete, 201 auditorijoje.

Adresas: Universiteto g. 9/1, LT – 01513, Vilnius.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2013 m. rugpjūčio 20 d.

Su disertacija galima susipažinti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

INTRODUCTION

Relevance of the thesis. Scientists investigate musical education as a source of spirituality, creativity, aesthetic taste and understanding of the world, thus they discuss a lot about the influence of music on a person's spiritual development. The nature of music is special in the way that it helps to reveal new horizons of musical significance. Through aesthetic experience, music allows to realize the meaning of existence. Art is treated as an immense space to manifest the possibilities of experience, and human experiences are characterized by the fact that each of them allows to distinguish more new meanings. Basing on the phenomenological philosophy, it is possible to directly describe the experience as it is and to develop the conceptual horizons opened by experience in different social and artistic perspectives of life, including the perspective of musical education.

From the phenomenological point of view education has not been studied consistently in Lithuania, although philosophers develop phenomenological ideas A. Mickūnas, A. Sverdiolas, M. Gutauskas, D. Jonkus, J. Baranova, T. Sodeika, V. Rubavičius and T. Kačerauskas. Phenomenological approaches for school were discussed by A. Mickūnas (2009). Educational theory is based on phenomenological provisions, and specialists of non-music areas often apply the phenomenological method in practice. Some practical aspects of the phenomenology of education were explored by L. Duoblienė (2004, 2008, 2011). The field of her research is the application of the phenomenological method while teaching ethics. A. Juodaitytė (2003) theoretically based the meta context of the phenomenon of childhood and its educational reconstructions. The phenomenological perspective of the development of general skills / learning in the professional preparation was studied by A. Čepienė (2010). There are prepared textbooks, based on the phenomenological method - textbooks on the researches of religion by G. Beresnevičius for 11th and 12th grades (2003) and "Philosophy for 11-12th grades" by T. Sodeika and J. Baranova (2002).

Much more researches of phenomenological education are found in the works of foreign scientists. In the collective monograph by American scientists-theorists and

practitioners G. Kneller, R. Harper, D.E. Denton, D. Vandenberg and G. Chamberlin *Existentialism and Phenomenology in Education: collected essays* (1974), most attention is paid to the application of philosophical ideas in educational practice, including the subjects of art. Phenomenological approaches in education are used and phenomenological researches are developed by M. Green (1990, 1994), M. Van Manen (1990), C. Moustakas (1994), B. Dahlin (2001), A.T. Tymieniecka (2008), J. Ellett (2011). In the area of music, T. Clifton (1983) and L. Ferrara (1991) are famous for their phenomenological researches. Basing on the phenomenological aspect, the Belarusian music educator V. Jakoniuk (2009) is interested in the search of a new paradigm of musical education. The new educational paradigm, introduced by the scientist, states that music should take the most important place because music, as special non-verbal communication, may express what cannot be said in words. Musical activities (playing of music) in the process of education is one of the tools for the knowledge of the world and a source of personal creative activity. The methodological model of the phenomenological methodology of art perception, basing on Husserl's philosophical ideas, is developed by the Russian researchers from Vladimir Phenomenological and Aesthetic Education Center R. Kurenkova, J. Plekhanov, J. Rogachiova, L. Vysockaja, T. Filanovskaja (2003-2006). In Lithuania, musical education as a spiritual maturing process, from the phenomenological and realistic aspect, has been reviewed by the researcher Z. Rinkevičius (2009).

Musical education has old traditions in Lithuania and robust methodological basis, which have been established by the most outstanding music educators and scientists. The pioneer of the pre-school education reform of the Lithuanian education A. Katinienė developed a preschool musical education and training methodology ("Methodology of musical upbringing and education of children in kindergarten", 1983), she is also a preparer and co-author of a variety of teaching methodological tools. In addition to the works by A. Katinienė, designed to be used at school, she has also published more than a hundred scientific articles in the Lithuanian and foreign press. The music educator E. Balčytis has prepared several musical education programs, 10 books on methodology for music teachers and other teaching materials, also has developed a complex system of musical education and has produced more than 20 music textbooks which are being updated and re-published since 1973, however, he did not carry out thorough researches.

Music cognition and perception issues are studied by A. Piličiauskas (1984, 2003), besides, in his research field, the interfaces of spiritual, moral and artistic development are particularly relevant. They are presented as a possibility to make education more effective. Philosophical ideas of Suzuki and the Suzuki method in musical education are developed by D. Aukštikalnytė (2006, 2011). The researchers of the field of musical education of the recent years A. Girdzijauskas (2008), R. Girdzijauskienė (2003, 2009) and H. Šečkuvienė (2004) research the potential for improvement of musical education and the condition of musical education. The area researched by A. Girdzijauskas – how musical activities foster students' moral culture, and also, he analyzes the situation of musical education in Lithuania: its significance and problems. The development of children's creativity by musical education is researched by R. Girdzijauskienė, and the structure of the child's musical abilities and educational opportunities are studied by H. Šečkuvienė. She emphasizes preschool-age children's musical abilities as underlying further successful musical activities. The application of cognitive linguistics in the studies of musical education, when the metaphorical language is highlighted while constructing the musical meaning, has been studied by E.A. Sakadolskienė (2003). However, these researchers pay little attention to the phenomenological methodology as they analyze more deeply other theoretical schools. This is one of the reasons which encouraged to research the field of the phenomenological musical education as yet another possibility to look at the musical education process deeper, highlighting the uniqueness of the human experience through the meanings of his personal experience, i.e. aesthetic perception and the impact of music as inexhaustible source of spiritual development to further education of young people.

Aesthetic perception and the individuality of aesthetic consciousness are most clearly seen in the contact with music (Sezeman, 1970). It does not depict the reality, however, it may convey a human's emotional experience of the world, thus aesthetic perception in the musical education is one of the most important aspects of the educational process. There are practical studies which treat musical education as immediately musical-aesthetic, without distinction of aesthetic perception as a phenomenon, but rather emphasizing musical knowledge, skills and the formation of aesthetic taste or ideal (Jareckaitė, 2008). In the theory of musical education E. Panaiotidi (2003) highlights the confrontation of the praxial philosophy of musical

education and the musical education as the philosophy of aesthetic education. According to the scientist, the thinking of musical education may not be based solely on the concept of music as an aesthetic art as musical education is also a practical activity, a long learning process, whose object is considered to be acquired musical skills, knowledge, and not just aesthetic perception, although the confirmation of successful high-quality musical education is exactly a factor of aesthetic perception, which represents the case of hidden aesthetic in the practical theory of musical education.

Basing on phenomenological provisions, aesthetic perception may be highlighted from the other aspect - not only as a result of the process of musical education, but also as the reflection of aesthetic experience (Merleau-Ponty, 1999; Ingarden, 1997; Dufrenne, 1992) in a pedagogical situation, in a given space and time. The lived experience may be explored in a variety of ways: from the description of experience, analysis and reflection, to the narrative. The belief that stories give meaning to people's lives, and that those stories may be processed as data, is the basis of the research of the narrative. The practical aspect of narrative in the educational process is examined by M.A. Peters and N.C. Burbules (2008). They state that narratives are inevitable in the educational process because they constitute a way to understand the lived experience. J. Ellett (2011) claims that narrative and phenomenology can be used as a methodology for art teachers who seek to reflect the aesthetic perception. Storytelling as a method, in the phenomenological tradition, is detected in the works by P. Ricoeur (2006) and the educational philosopher M. Green (1991). The significance of the metaphor in the construction of a story is stressed by these scientist. The term "narrative" is detected in the works on educology in Lithuania, however, they rarely study narrative as an object. L. Duoblienė (2006, 2011) discusses the narrative, modifying the role of the educator in the development of educational goals and values, and the narrative, as the prospects of a method analyzing meaningful curricular fields, however, the author does not go deep into the analysis of aesthetic education.

After the analysis of the literature it becomes clear that the topics and problems of the application of the phenomenological method in education is quite rare in Lithuania, usually understood in terms of a more general view, when the subject is raised as a phenomenon, however, there are no consistent, methodologically based on phenomenology, completed researches neither in the field of music not other subjects,

especially when the narrative method is applied in education. There are more researches, revealing new and not-researched aspects of the musical education process in foreign literature. This had encouraged the author of this thesis to choose this little researched problem area in Lithuania and to formulate the problem.

Problem of the research. Phenomenology is not simply a study of human consciousness. Its aim is to develop attentiveness to experience, modifying our usual ways of perception and allowing us to conceptualize over and over again what and how we are experience. Basing on phenomenology, it is possible to explore the problems related to human life, because it is considered intentional philosophy of life, and to describe those structures of consciousness of the world, without which the human life in the world would be impossible. The phenomenological method suspends and brackets assumptions and theories so that by “pure vision” and following the intuition, analysis, description and the insight of a specific phenomenon would be possible.

At a music school, in an individual music lesson the teacher devotes most of the time for narrative, interpretation or demonstration as how the student should play. The aspects which should be analyzed highlighting the individual aesthetic experiences of a student may reveal what forms the aesthetic world of the student the best and what approaches for the promotion of the aesthetic perception of the student may be revealed by the teacher: how a student’s emotions are encouraged and what linguistic means are used by the teacher to transfer the meaning of music. However, seeking that education would be meaningful during a lesson; the lived experiences of a student should also be respected. Due to today’s culture of consumption and the influence of modern technologies, individuality and attention to personal experiences is disappearing in the dealing of various social problems, therefore individual lessons at music schools, where communication between two people takes place, is one of the possibilities to investigate a student’s individual experience and the horizon of aesthetic perception. The diagnosis of aesthetic perception, according to many researchers, is hardly palpable, so scientific researches avoid it or replace it with quantitative measurements, which, according to the specialists of phenomenological education, do not reflect the real picture. This study is aimed to grasp phenomenal aesthetic experiences of students and to describe them scientifically without prejudice towards an individual’s uniqueness and to base the

teacher's narrative as one of the fundamental approaches designed to promote a student's aesthetic perception.

Seeking to highlight the specificity of a student's aesthetic perception, the context of musical education at a music school had been chosen as at such school, an individual meeting of a teacher and a student in the lesson of a particular musical instrument takes place. Music, as a phenomenon, is favourable due to its qualities to be accepted by a person as the meaning of the person's own experience, moreover, it is not limited, but rather opening the multiplicity of meanings of aesthetic experience.

Considering phenomenological approaches as the starting point, the following **problematic issues** have arisen in the thesis:

- To ascertain how a teacher's speaking "here and now" arises the student's aesthetic awareness and how the student accepts it, by analyzing the individual relationship of the teacher and the student,
- How does the teacher recognise that his / her narrative has reached the student and that he / she has encouraged the student's aesthetic perception.

The object of the research – influence of teacher narrative on the student's aesthetic perception in a particular pedagogical situation.

The aim of the research - to examine how teachers, working with a single student in a music lesson, affect the student's aesthetic perception by narrative and how the teachers recognize this perception, on the basis of phenomenological approaches.

Objectives of the research

1. To introduce the ideas of phenomenological philosophy that are relevant to the application of the phenomenological method in education and to highlight the importance of experience in the educational process.
2. To reveal phenomenological approaches of aesthetic perception emphasizing the significance of narrative in the process of musical education.
3. To prepare a conceptual methodological plan on the empirical research of the influence of narrative upon the aesthetic perception of a student in an individual music lesson, focusing on the highlighting of the phenomenon of aesthetic perception.

4. To perform an empirical study of the influence of teacher narrative on the aesthetic perceptions of a student: to detect and to describe the student's aesthetic perception and the conditions of its recognition.

Defensive statements of the thesis

Constructed on the basis of phenomenological provisions, the teacher's narrative opens a wide horizon for the perception of the uniqueness of the world and self-expression to the student *through* music.

As a narrative figure and expression of existential language, the metaphor makes the student able to understand the meanings that the teacher cannot convey using everyday language.

The encouraged aesthetic perception of the student is "embodied" and recognizable through the musical expression.

Methodological provisions. Phenomenological philosophy, phenomenological educational theory and a descriptive phenomenological analysis creates the basis of the methodology of this thesis. The main provisions used to prepare the conceptual methodological plan of the influence of the teacher's narrative upon the aesthetic perception of a student are based on E. Husserl's philosophy. Also the plan is supplemented by the ideas of other phenomenological philosophers - M. Merleau-Ponty, I. Dufrenne, R. Ingarden, P. Ricoeur, as well as the principles of the application of the phenomenological method in the educational process of educational philosophers J.G. Chamberlin and D. Vandenberg. The thesis also refers to the theories of the representatives of Husserl's phenomenological music analysis of T. Clifton and L. Ferrara, which help to reveal the capabilities of the phenomenological approaches to music perception. A phenomenological study aimed to describe the influence of the teacher's narrative is performed basing on the methodology of T. Groenewald (2004), J.W. Creswell (2007), C. Moustakas (1994) and the methodology of descriptive phenomenological analysis by L. Ferrara (1991), with special emphasis of the analysis of eclectic method of Ferrara. Seeking to reveal a student's aesthetic perceptions, it is referred to the model of phenomenological methodology of the perception of a piece of

art, which is based on the phenomenological reduction, which helps to perceive the essence of a piece of art and aesthetic perception (Kurenkova, 2003).

The phenomenon of the aesthetic perception had been considered to be the starting point, while preparing the conceptual plan of the research of the influence of narrative upon the student's aesthetic perception. Which, according to phenomenologist, is an expression of pure consciousness. A conceptual plan of the influence of the teacher's narrative on the aesthetic perception of a student has been formed, highlighting the essence of the manifestation of the phenomenon in consciousness and applying the insights of the phenomenological analysis of music and the methodological guidelines of aesthetic perception of a piece of art.

Methods of empirical research. The study was conducted in accordance with the principle of triangulation. The response to the teacher's narrative by the students was investigated during the observation of musical lessons, and after unstructured interviews with the teachers and students, the subjective experiences of the students have been described and analyzed, which unfolds in musical expression, and the recognition elements of aesthetic perception have been highlighted.

Novelty and practical value. For the first time, the aesthetic perception of music on the basis of phenomenological access, was analysed, from a theoretical point of view through musical expression, possibilities of the application of the phenomenological method in education were highlighted and the horizon of aesthetic perception as the occurrence of a phenomenon was described through the four components of music experience - space, time, performance/play and feel.

A conceptual methodological plan was developed and an empirical study was performed, based on the theory, trying to establish the influence of the teacher's narrative upon a student's aesthetic perception and musical expression. During the study, during interviews, the teachers and students were asked to describe their experience in the space of music and internecine relationships, seeking to assess the individuality and uniqueness of experiences, and during the observed lessons teachers' language was recorded, with particular emphasis on metaphors which are treated as existential parallels of language. The package of empirical research data is unique because aesthetic perception was identified (using triangulation) from different perspectives: the teacher

and student's interviews and the observation of the lessons by the investigator. This kind of research has not yet been performed in Lithuania.

The performed synthesis of the analyses of the theoretical and empirical parts has shown that, it is possible to detect the deep aspects of the musical education process using the phenomenological method in education: to identify the influence as an internequine interaction between the educator and the learner, and with the help of narrative to understand the unique experiences of the subjects and to grasp their aesthetic perception. The immense potential of description of the meanings to a student or directing him / her was revealed by the variety of teachers' texts, furthermore, it showed the students' understanding and openness to metaphorical text, startling with its richness. These kinds of texts are rarely found in traditional pedagogical processes and their surveys. This study allows to think about a further step - to move the narrative and metaphor-based approach to the teaching of other subjects.

Approval of the results of the dissertation research

Scientific publications on the topic of the thesis in reviewed scientific journals:

1. Venslovaitė V. The Discourse of Phenomenological Musical Education: between Ethics and Aesthetics // *Acta Paedagogica Vilnensis*, 2011, Nr. 26, p. 35 - 48.

2. Venslovaitė V. Metaphor as a Semantic Resolution of Musical Education: Phenomenological Insights // *Acta Paedagogica Vilnensis*, 2013, Nr. 30, p. 47 - 55.

Papers on the topic of the thesis, read in conferences:

1. Venslovaitė V. *Fostering of Creativity: Metaphor in the Musical Expression*. An international conference organized by Lithuanian University of Educational Sciences *Education at the Crossroads in the Development of Culture and Man: Insights from Meile Luksiene's Legacy in Education into the Past, Present and Future* on 25– 26 April, 2013.

2. Venslovaitė V. *Aesthetic Perception and Narrative: Prospects of Musical Education*. Scientific practical conference *Spirituality, Music and Education in Cultural Context* organized by the 2nd International Movement Spirituality and Musical Education (SAME) on 27- 29 June, 2013.

Structure of the thesis. The dissertation consists of an introduction, four chapters, conclusions, discussion, references, 9 tables and 3 annexes (conceptual methodological plan scheme, 4 tables and transcribed material of interviews with 10 teachers and 10 students). References consist of 145 literature sources in Lithuanian, Polish, Russian and English were used.

The first chapter of the theoretical part of the thesis sets out the main principles of phenomenological philosophy and the opportunities of the practical application of the phenomenological method basing on the ideas of E. Husserl and other phenomenologists and educational philosophers. *The second chapter* presents the concept of aesthetic perception and aesthetic experience from the phenomenological perspective and the perspective of narrative as a method in musical education. *The third chapter* presents the analysis of phenomenological music perception and the guidelines of the approach to musical perception. *The fourth chapter* presents the empirical research methodology, instrumentation, methods and data analysis.

BRIEF OVERVIEW OF THE THESIS CHAPTERS

Chapter 1. Phenomenological approaches of education

The first chapter of the thesis, seeking to reveal the thesis's methodological approaches, features, first of all, the essential ideas of phenomenological philosophy, with a focus on E. Husserl. The concepts of *intentionality*, *phenomenological reduction*, *intersubjectivity*, *horizon*, explaining phenomenology as a science of consciousness exploration, are discussed. The thesis explores M. Merleau-Ponty's (2006, 2007) theory of corporeity stating that in the actions of the body lies a pre-reflective relation with the world and that the body adjusts the projects created by consciousness. Another important aspect - the possibility of a practical application of the phenomenological method. Basing on H. Spiegelberg's (1982) analysis of the theory of the phenomenological method, it is showed how the phenomenological method can be applied in practice. The possibilities of the application of this method in education are analyzed and it is compared as how G. Chamberlin (1974) and D. Vandenberg (1997) develop this method. Chamberlin bases the educational theory on the deductive method and recommends constructing the research of the educational process from the phenomenon which can only be seen through the phenomenological reduction, while Vandenberg in his theory refers to the inductive method and aims to highlight the student and the teacher's experience in a specific pedagogical situation. After the presentation of the theoretical practical application assumptions of the phenomenological method and the discussion of the teacher's methodological provisions, the specifics of the practical application of the phenomenological method is shown.

Chapter 2. Development of aesthetic perception from the phenomenological point of view

This chapter analyzes aesthetic perception and the concept of aesthetic experience from the phenomenological perspective. The methodology of the perception of a piece of art is presented (Kurenkova, 2003), which is based on the phenomenological reduction. Using the phenomenological method of the perception of a piece of music in education, not only the basic structure of the very piece and interface with the world, but also a real possibility to shape the student's spiritual development occurs. The phenomenological

method, encouraging the bracketing of preconceptions and rely on the own experience as well as focus on the essence of the phenomenon, highlights the specificity of the experience. In this context, attention is paid to the research of the variety of aesthetic experience (Merel-Ponty, 1999; Ingarden, 1997; Dufrenne, 1992), focusing on a different possibilities related to the subject of aesthetic experience: problematics of experience, the specifics of the perception of a piece of art and the reasons and structure of aesthetic experience. Another section, which supplements the educational theory of aesthetic perception, is a study of narrative. It is analyzed how from the phenomenological perspective in the educational context the narrative acquires the status of a method enabling self-expression of an individual, basing on personal experience (McQuilan, 2000; Peters and Bubbles, 2008, Goodson and Gill, 2010). The possibility of narrative as a tool, reflecting the experience after finding of perfect verbal expression, is considered and attention is paid to the metaphor as the meaning of the existential speech about the ordinary experience in the educational process (Denton, 1973; Clifton, 1983).

Chapter 3. Musical expression in the educational process

This chapter provides an overview of music education (learning) forms, most effective seeking to understand the art of music and to extract the inner culture of a person (Cage, 1991, Clifton 1982). It also introduces an analysis of perception of phenomenological approaches to music (Clifton, 1982, Ferrara, 1991). According to the theoretical insights of T. Clifton, it is attempted to explain the processes which takes place in music, reducing the differences between the subjective and objective things and emphasizing that music is not only a fact but the meaning given by people. The description of the musical phenomenon is inherent in the characterization of human experience in music, because music is accepted by “conscious body”, not just by conscious mind, and is perceived as the interaction between the listener and the sound. The musical meaning is based on personal perception and personal musical experience, which is the criteria of an individual’s relationship with music, determining the appropriateness of verbal description. According to T. Clifton (1983), musical experience can be explained through four key elements: time, space, performance / play and feel. Referring to Ferrara (1991), 10 steps of the phenomenological method, applied in musical expression analysis, helping to understand the meaning of musical experience

from multiple levels of musical exclusivity, are provided, i.e. possibilities to look at the phenomenon “from all sides”.

Chapter 4. Empirical research of teacher’s narrative influence on the aesthetic perception of a student

When choosing a method, the decision was determined by the philosophical and theoretical assumptions of the study, i.e. the phenomenological approach of experience and its reflection. The followed assumption was that the research methods will allow to identify and to diagnose the investigated phenomenon of aesthetic perception and the influence on aesthetic perception. The study was based on the principle of triangulation, using observation and unstructured interview techniques and presenting the results from different perspectives – those of teachers, students and the researcher.

The study was conducted in two regional arts and music schools. The researcher observed nine lessons for students playing on different instruments (violin, piano, brass and wood wind instruments, guitar and zither). After the observed lessons, unstructured interviews were conducted with 10 teachers and 10 students. During the lessons, verbal data was recorded and the researcher had the possibility to “hear” the student, i.e. to capture the student’s musical expression through the sound reproduction. It was monitored as how the student’s musical expression unfolds “here and now” in response to the teacher’s narrative and how the student is inspired by the teacher’s metaphorical interpretation of objects. During the interviews, it was sought to examine the impact of the teacher’s narrative on the student’s aesthetic perception and how the teachers recognize it.

The results of the research showed that using phenomenological insights it is possible to identify and diagnose the narrative’s impact on a student’s aesthetic perception. Besides, the language is very important as an instrument to ground the meanings of experience.

CONCLUSIONS

1. The theoretical analysis of the influence of the teacher's narrative on the student's aesthetic perception revealed the following:

- Key phenomenological philosophical ideas - intentionality of consciousness, phenomenological reduction and intersubjectivity - gives insight into the educational process as a unique process, taking place through an individual teacher-student meeting and providing a possibility to reveal a specific student's understanding of the world as well as the expression in a particular pedagogical context.

- Basing on the point of view of E. Husserl and other developers of the phenomenological method in various fields - H. Spiegelberg, M. Merleau-Ponty, L. Ferrara, T. Clifton, J.G. Chamberlin and D. Vandenberg, the concept of the meaning of experience is designed not only to describe the items recognized by senses, but everything what we perceive - the values, acts of will, melodies, emotions, etc. This approach to the significance of experience understandings in the educational, allowed seeing the meaningful elements of the lived personal experience that can be transmitted descriptively.

2. The specificity of music as an art is that it always involves a person into an experience situation, therefore the acceptance of music, as well as its teaching, depends on the person, to whom the lived experience becomes individual in the musical meaning. Since the description in the phenomenological method is important, thus for the formation of the student's aesthetic perception from the phenomenological point of view is strongly influenced by the narrative. The narrative, constructed by free imagination's interpretation and metaphors, in the context of musical meaning's transfer open to the student the space of the individualized relationship with the world of the possibility of self-expression.

3. A conceptual methodological plan of the research of the influence of the teacher's narrative on the student's aesthetic perception in an individual music lesson was prepared, used to perform an empirical study. The plan, basing on theoretical assumptions, presents the stages of the research, which allowed recognizing and feeling the student's aesthetic perception in a music lesson. The sequence of the stages is constructed combining the ideas and insights of the theorists developing the method of

phenomenology in different fields (philosophy, music, education): Husserl's main ideas on intentionality, reduction, intuition, which reflect the essence of the phenomenological method; Spiegelberg's six approaches applying the method in practice; Vandenberg and Chamberlin's methodological guidelines of the application of the phenomenological method in the educational process, emphasizing the inductive and deductive methods; Ingarden, Dufrenne and Merleau-Ponty's aesthetic experience insights, focusing on the problematics of the structure of experience and analysis; Clifton's phenomenological analysis of music and Ferrara's method of musical expression.

4. The empirical research showed the following:

4.1. The teacher's narrative, provided as a pictorial story about the experience, is an important part of the musical education in each individual lesson. This was emphasized by all teachers and students interviewed and highlighted in all the observed lessons.

- A story performs many functions in a lesson: the function of communication, information provision, transfer of values, promotion of aesthetic perception and the naming of the musical meaning. The teacher, transferring the musical meaning through narrative, on the one hand, direct a student to the desired object of perception, on the other hand, through metaphor and imaginative interpretations opens up a variety of choices to understand the meaning in the student's own way. A favourable situation is created for the student's personal musical meaning and the origin of the specific understanding of the world. This confirms the first defensive statement that the teacher's narrative opens to a student a wide horizon for the perception of the uniqueness of the world and self-expression through music.

- The interviews with teachers and observed lessons revealed that the essence of musical experience as a phenomenon may be best described by teachers through metaphors, included into the narrative. Students do not particularly distinguish the narrative, as for them it is a natural and necessary part of the lesson, but they pay great attention to metaphors that help to understand the teacher's idea. Students accept the teachers' metaphors over their own direct and indirect evidence of initial experience of the teachers. Interviews and observed lessons revealed that metaphors in music lesson are always used by teachers in order to make students more aware of what the teacher wants to transfer, so the students could continue to construct their musical meanings through their own individual experience.

The study confirmed the second defensive statement that the metaphor, as part of the narrative and the existential expression of language, promotes the student's musical expression and allows the learner to understand the meanings of the teacher that cannot be conveyed in everyday language.

4.2. Aesthetic perception of the student, as unique musical experience, is identified by the teacher basing on own provisions, formed during the teacher's musical activity's experience:

- The teacher often is guided by intuition and recognizes the aesthetic perception of the student through "hearing", i.e. sounds expression performed by the student.

- The teacher selects a piece of music to the student considering the student's peculiarities. Proper selection of a piece of music, or the provision of proper conditions of the selection of a piece of music for the student ensures an aesthetic relationship to the piece of music, that the teacher can monitor during the progresses of the learning process.

- The observed lessons and the teachers and students' interviews revealed that, while creating a relationship with a student in intersubjective space, the teacher talks with the students about his / her aesthetic experience as an impression or as an emotional experience and thus reflects the student's approaches of aesthetic perception. Aesthetic experience as an impression highlights another important aspect of musical experience - body reactions to the sound of music as this experience of music is not just heard.

4.3. The interviews with the teacher suggest that teacher's preparation to meet the student's is based on the transfer of own musical meanings to the educational process. By stories, pictorial and rich metaphors the teacher communicate to the students his / her own and unique meanings of experience.

4.4. The observed lessons and teachers' interviews revealed that, basing on phenomenological insights, the music perception in the educational process can be identified through four components: time, space, performance / play and feel. They do not always highlight in the same way, sometimes they intertwine or overlap. The teachers, using the narrative, fulfil these elements even not knowing about them and without the performance of such structured identification. During the research, the assignation of the insights revealed through the narrative was performed by the researcher and has proved to be significant developing the phenomenological perspective

of music education methodologies and seeking to better understand the student's perception's structure in the complex process of musical education.

The fact that the students highly appreciated the teachers' pictorial expressions, especially the metaphors, and the fact that the teachers are looking for the best way to transfer their learning, basing on personal experience and visual interpretations, also the meeting of a teacher and a student, recorded by the very researcher, in the observed lessons and the assignment of musical experience to four parts confirmed the third defensive statement that the promoted learner's aesthetic perception is "embodied" and recognizable through the musical expression.

About the Author

Education:

1999 – 2004: Bachelor's in Philosophy, Vilnius Pedagogical University, Lithuania.

2004 – 2006: Master's in Educology, Vilnius University, Lithuania.

2008 – 2013: Doctoral studies in Educology, Vilnius University, Lithuania.

Areas of scientific interests: philosophy of education, musical education, phenomenology in education.

REZIUME

Darbo aktualumas. Mokslininkai muzikinį ugdymą tiria kaip dvasingumo, kūrybiškumo, estetinio skonio bei pasaulio suvokimo šaltinį ir daug diskutuoja dėl muzikos įtakos žmogaus dvasiniam tobulėjimui. Muzikos prigimtis ypatinga tuo, kad padeda atsiskleisti vis naujiems muzikos reikšmės horizontams. Muzika per estetinį patyrimą leidžia suvokti egzistencijos prasmę. Menas traktuojamas kaip neaprepiama erdvė reikštis patirties galimybėms, o žmonių patirtys pasižymi tuo, kad kiekviena jų leidžia išskirti vis naujų reikšmių. Remiantis fenomenologine filosofija galima tiesiogiai aprašyti patirtį tokią, kokia ji yra, ir išplėtoti patirties atveriamus prasminius horizontus skirtingose socialinio ir meninio gyvenimo perspektyvose, tarp jų ir muzikinio ugdymo perspektyvoje.

Lietuvoje ugdymas fenomenologiniu aspektu nėra tyrinėtas nuosekliai, tačiau fenomenologines idėjas plėtoja filosofai A. Mickūnas, A. Sverdiolas, M. Gutauskas, D. Jonkus, J. Baranova, T. Sodeika, V. Rubavičius ir T. Kačerauskas. Fenomenologines prieigas mokyklai aptarė A. Mickūnas (2009). Fenomenologinėmis nuostatomis pagrįsta ugdymo teorija ir fenomenologinio metodo taikymu praktikoje dažniau remiasi ne muzikinio ugdymo sričių specialistai. Kai kuriuos praktinius ugdymo fenomenologijos aspektus tyrinėjo L. Duoblienė (2004, 2008, 2011). Jos tyrimo lauke fenomenologinio metodo taikymas, kai mokoma etikos. A. Juodaitytė (2003) teoriškai pagrindė vaikystės fenomeno metakontekstą ir jo pedagogines rekonstrukcijas. Bendrųjų gebėjimų ugdymo/si fenomenologinę perspektyvą profesiniame rengime tyrė A. Čepienė (2010). Yra parengtų fenomenologiniu metodu pagrįstų vadovėlių – G. Beresnevičiaus religijotyros vadovėliai XI ir XII klasėms (2003) bei T. Sodeikos ir J. Baranovos „Filosofija XI-XII klasėms“ (2002).

Užsienio mokslininkų darbuose fenomenologinių ugdymo tyrimų randama kur kas daugiau. Amerikiečių mokslininkų teoretikų ir praktikų G. Knellerio, R. Harperio, D.E. Dentono, D. Vandenbergio ir G. Chamberlino pateiktoje kolektyvinėje monografijoje *Egzistencializmas ir fenomenologija ugdyme: rinktinės esė (Existentialism and Phenomenology in Education: collected essays)* (1974), daugiausiai dėmesio skiriama filosofijos idėjų taikymui ugdymo praktikoje, įskaitant ir meno disciplinas. Fenomenologinėmis prieigomis ugdyme remiasi ir fenomenologinius tyrimus plėtoja M.

Green (1990, 1994), M. Van Manen (1990), C. Moustakas (1994), B. Dahlin (2001), A. T.Tymieniecka (2008), J. Ellett (2011). Muzikos srityje fenomenologiniais tyrimais garsėja T. Cliftonas (1983) ir L. Ferrara (1991). Remdamasis fenomenologiniu aspektu, naujos muzikinio ugdymo paradigmos paieškomis domisi Baltarusijos muzikos pedagogas V. Jakoniukas (2009). Mokslininko pristatomoje naujojoje ugdymo paradigmoje teigiama, jog svarbiausią vietą turinti užimti muzika, nes muzika, kaip ypatinga neverbalinė komunikacija, esą galinti išreikšti tai, ko neįmanoma pasakyti žodžiais. Muzikinė veikla (muzikavimas) ugdymo procese yra ir viena iš pasaulio pažinimo priemonių, ir asmenybės kūrybinio aktyvumo šaltinis. Meno kūrinio suvokimo fenomenologinės metodikos metodologinį modelį, remdamiesi Husserlio filosofinėmis idėjomis, plėtoja Rusijos Vladimiro miesto fenomenologinio ugdymo ir estetikos centro mokslininkai R. Kurenkova, J. Plechanovas, J. Rogačiova, L. Vysockaja, T. Filanovskaja (2003 – 2006). Muzikinį ugdymą, kaip dvasingumo brandinimo procesą fenomenologiniu ir realistiniu aspektu, Lietuvoje yra apžvelgęs tyrėjas Z. Rinkevičius (2009).

Muzikinis ugdymas Lietuvoje turi senas tradicijas ir tvirtus metodologinius pagrindus, kuriuos padėjo įtvirtinti iškiliausi muzikos pedagogai ir mokslininkai. Lietuvos švietimo ikimokyklinio ugdymo reformos pradininkė A. Katinienė sukūrė ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio auklėjimo ir lavinimo metodiką („Muzikinio auklėjimo ir lavinimo vaikų darželyje metodika“, 1983), ji taip pat yra įvairių mokymo metodinių priemonių sudarytoja arba bendraautorė. Šalia A. Katinienės sukurtų darbų mokyklai, ji paskelbė ir daugiau kaip šimtą mokslinių straipsnių Lietuvos bei užsienio spaudoje. Muzikos pedagogas E. Balčytis parengė keletą muzikos mokymo programų, 10 metodikos knygų muzikos mokytojams ir kitokių mokymo priemonių, sukūrė kompleksinio muzikinio ugdymo sistemą ir parengė per 20 muzikos vadovėlių, kurie atnaujinami ir pakartotinai leidžiami nuo 1973 metų, tačiau išsamių mokslinių tyrimų neatliko. Muzikos pažinimo ir suvokimo klausimus nagrinėja A. Piličiauskas (1984, 2003), be to, jo tyrimo lauke itin aktualios dvasinio, dorovinio ir meninio ugdymo sąsajos. Jos pateikiamos kaip galimybė švietimą daryti efektyvesnį. Suzuki filosofinės idėjas ir Suzuki metodą muzikiniame ugdyme plėtoja D. Aukštikalnytė (2006, 2011). Pastarųjų metų muzikinio ugdymo srities tyrėjai A. Girdzijauskas (2008), R. Girdzijauskienė (2003, 2009) ir H. Šečkusienė (2004) tiria muzikinio ugdymo

tobulinimo galimybes ir muzikinio ugdymo būklę. A. Girdzijausko tiriamą sritį -- kaip muzikine veikla ugdoma moksleivių dorovinė kultūra, be to, jis analizuoja muzikinio ugdymo situaciją Lietuvoje: jo svarbą ir problemas. Vaikų kūrybiškumo ugdymą muzikine veikla tiria R. Girdzijauskienė, o vaiko muzikinių gebėjimų struktūrą bei ugdymo galimybes nagrinėja H. Šečkuvienė. Ji ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinius gebėjimus pabrėžia kaip nulemiančius tolesnę sėkmingą muzikinę veiklą. Kognityvinės lingvistikos taikymą muzikos pedagogikos tyrimuose, kai konstruojant muzikinę reikšmę pabrėžiama metaforinė kalba, tyrinėjo E.A. Sakadolskienė (2003). Tačiau fenomenologinei metodologijai šie tyrėjai dėmesio skiria mažai, nes labiau gilinasi į kitas teorines mokyklas. Tai viena iš priežasčių, paskatinusių šiam darbui pasirinkti fenomenologinį muzikinio ugdymo tyrimo lauką kaip dar vieną galimybę pažvelgti į muzikinio ugdymo procesą giliau, kai išryškinamas žmogaus unikalumas per jo asmeninės patirties reikšmes, t. y. estetinį suvokimą ir muzikos, kaip neišsenkančio dvasios tobulėjimo šaltinio, poveikį jauno žmogaus tolesniam ugdymui.

Estetinis suvokimas ir estatinės sąmonės savitumas aiškiausiai matomas sąlytyje su muzika (Sezemanas, 1970). Ji nevaizduoja realybės, tačiau gali perteikti žmogaus emocinį pasaulio išgyvenimą, todėl muzikiniame ugdyme estatinis suvokimas yra vienas svarbiausių pedagoginio proceso aspektų. Yra praktinių tyrimų, kuriuose muzikinis ugdymas traktuojamas iš karto kaip muzikinis-estatinis, neišskiriant estetinio suvokimo kaip fenomeno, o labiau akcentuojant muzikines žinias, įgūdžius, estetinio skonio ar idealo formavimą (Jareckaitė, 2008). E. Panaiotidi (2003) muzikinio ugdymo teorijoje išryškina praktinės (*praxial*) muzikos ugdymo filosofijos ir muzikos ugdymo kaip estetinio ugdymo filosofijos priešpriešą. Mokslininkės teigimu, muzikinio ugdymo mąstymas negali būti grindžiamas vien tik muzikos kaip estetinio meno koncepcija, nes muzikinis ugdymas yra ir praktinė veikla, ilgas mokymosi procesas, kurio objektu yra laikomi įgyjami muzikiniai įgūdžiai, žinios, o ne tik estatinis suvokimas, nors sėkmingo kokybiško muzikinio ugdymo patvirtinimas galiausiai yra būtent estetinio suvokimo veiksnys, kuris praktinėje muzikos ugdymo teorijoje reprezentuoja užslėptosios estetikos atvejį.

Remiantis fenomenologinėmis nuostatomis estatinis suvokimas gali būti išryškintas dar vienu aspektu - ne tik kaip muzikinio ugdymo proceso rezultatas, bet ir kaip estatinės patirties refleksija (Merleau-Ponty, 1999; Ingarden, 1997; Dufrenne, 1992)

pedagoginėje situacijoje, tam tikroje erdvėje ir laike. Tirti išgyventas patirtis galima įvairiais būdais: pradedant patirties aprašymu, analize ir refleksija ir baigiant naratyvu. Naratyvo tyrimo pagrindas yra tikėjimas, jog istorijos suteikia reikšmę žmonių gyvenimams ir tos istorijos gali būti apdorojamos kaip duomenys. Ugdymo procese praktinį naratyvo aspektą nagrinėja M.A. Peters ir N.C. Burbules (2008). Jie teigia, jog naratyvai ugdymo procese yra neišvengiami, nes jie yra būdas išgyventoms patirtims suprasti. J. Ellett (2011) teigimu, naratyvas ir fenomenologija gali būti kaip metodologija meno mokytojams, siekiantiems reflektuoti estetinį suvokimą. Fenomenologinėje tradicijoje pasakojimas kaip metodas aptinkamas ir P. Ricoeur (2006) bei ugdymo filosofės M. Green (1991) darbuose. Šie mokslininkai pabrėžia metaforos reikšmę konstruojant pasakojimą. Lietuvoje naratyvo terminas aptinkamas edukologijos darbuose, tačiau retai kuriame jų yra tiriamas naratyvas kaip objektas. Naratyvą, keičiančio ugdytojo vaidmenį kuriant švietimo tikslus bei vertybes, ir naratyvo, kaip metodo perspektyvas analizuojant prasminius ugdymo turinio laukus, aptaria L. Duoblienė (2006, 2011), tačiau ji nesileidžia į estetinio ugdymo analizę.

Atlikus literatūros apžvalgą akivaizdu, kad Lietuvoje fenomenologinio metodo taikymo ugdyme tematika ir problematika yra gana reta, paprastai suprantama bendresniu požiūriu, kai iškeliamas objektas kaip fenomenas, tačiau nėra nuoseklių, metodologiškai paremtų fenomenologija, išbaigtų tyrimų nei muzikos, nei kitų mokomųjų dalykų srityje, tuo labiau, kai ugdyme taikomas naratyvo metodas. Užsienio literatūroje yra daugiau tyrimų, atskleidžiančių naujus ir netirtus muzikinio ugdymo proceso aspektus. Tai paskatino šio darbo autorę pasirinkti Lietuvoje mažai tyrinėtą probleminį lauką ir suformuluoti problemą.

Tyrimo problema. Fenomenologija nėra vien žmogaus sąmonės studija. Jos siekis yra išugdyti dėmesingumą patirčiai, keičiančiai mums įprastus suvokimo būdus ir vis iš naujo leidžiančiai įprasminti tai, kaip ir ką išgyvename. Remiantis fenomenologija galima tyrinėti su žmogaus gyvenimu susijusias problemas, nes ji laikoma intencionalaus gyvenimo filosofija, ir aprašyti tas pasaulio sąmonės struktūras, be kurių žmogaus gyvenimas pasaulyje būtų neįmanomas. Fenomenologinis metodas suspenduoja ir suskliaudžia prielaidas bei teorijas, kad „grynuoju matymu“ ir vadovaujantis intuicija būtų įmanoma konkretaus fenomeno įžvalga, analizė ir deskripcija.

Muzikos mokykloje individualioje muzikos pamokoje mokytojas daugiausiai laiko skiria pasakojimui, aiškinimui arba rodymui, kaip mokinys turi groti. Aspektai, kurie analizuotini išryškinant individualius mokinio estetinius išgyvenimus, gali atskleisti, kas geriausiai formuoja mokinio estetinį pasaulį ir kokių priegų mokinio estetiniam suvokimui skatinti gali atskleisti mokytojas: kaip skatinamos mokinio emocijos ir kokiomis kalbinėmis priemonėmis mokytojas perteikia muzikos reikšmę. Tačiau siekiant, kad ugdymas pamokoje būtų prasmingas, reikia paisyti ir mokinio išgyvenamų patirčių. Dėl šiandieninės vartotojiškosios kultūros ir modernių technologijų įtakos individualumas ir dėmesys asmeninėms patirtims nyksta sprendžiant įvairias socialines problemas, todėl muzikos mokyklose vykstančios individualios pamokos, kai vyksta dviejų žmonių bendravimas, yra viena iš galimybių tirti mokinio individualią patirtį ir estetinio suvokimo horizontą. Estetinio suvokimo diagnostika, anot daugelio tyrėjų, yra sunkiai užčiuopiama, todėl moksliniuose tyrimuose jos vengiama arba ji keičiama kiekybiniais matavimais, kurie, pasak fenomenologinio ugdymo specialistų, neatspindi realaus vaizdo. Šiame tyrime siekta užčiuopti fenomenalius mokinių estetinius potyrius ir juos moksliskai aprašyti nepažeidžiant individo unikalumo ir pagrįsti mokytojo naratyvą kaip vieną iš pamatinių metodų mokinio estetiniam suvokimui skatinti.

Mokinio estetinio suvokimo specifiškumui išryškinti pasirinktas muzikos mokymo muzikos mokykloje kontekstas, kadangi tokioje mokykloje per konkretaus muzikos instrumento pamoką vyksta individualus mokytojo ir mokinio susitikimas. Muzika, kaip fenomenas, yra palanki dėl savo ypatumo asmeniui ją priimti kaip savo patirties reikšmę, be to, ji nėra baigtinė, o tik atverianti estetinės patirties daugiareikšmiškumą.

Išeities tašku laikant fenomenologines prieigas darbe keliama **probleminiai klausimai:**

- Analizuojant individualų mokytojo ir mokinio santykį išsiaiškinti, kaip mokytojo kalbėjimas „čia ir dabar“ žadina mokinio estetinį suvokimą ir kaip jį mokinys priima.
- Kaip mokytojas atpažįsta, kad jo naratyvas pasiekė mokinį ir paskatino jo estetinį suvokimą.

Tyrimo objektas - mokytojo naratyvo įtaka mokinio estetiniam suvokimui konkrečioje pedagoginėje situacijoje.

Tyrimo tikslas – remiantis fenomenologinėmis prieigomis išanalizuoti, kaip mokytojai, dirbdami su vienu mokiniu muzikos pamokoje, naratyvu daro įtaką mokinio estetiniam suvokimui ir kaip tą suvokimą atpažįsta.

Tyrimo uždaviniai

1. Pristatyti fenomenologinės filosofijos idėjas, aktualias taikant fenomenologinį metodą ugdyme ir išryškinti patirties svarbą ugdymo procese.
2. Atskleisti fenomenologines estetinio suvokimo prieigas akcentuojant naratyvo reikšmę muzikinio ugdymo procese.
3. Parengti naratyvo įtakos mokinio estetiniam suvokimui individualioje muzikos pamokoje empirinio tyrimo konceptualųjį metodologinį planą orientuojantis į estetinio suvokimo fenomeno išryškinimą.
4. Atlikti mokytojo naratyvo įtakos estetiniam mokinio suvokimui empirinį tyrimą: aptikti ir aprašyti mokinio estetinį suvokimą bei jo atpažinimo sąlygas.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Mokytojo naratyvas, konstruojamas remiantis fenomenologinėmis nuostatomis, ugdytiniui atveria platų horizontą pasaulio unikalumo suvokimui ir saviraiškai *per* muziką.
2. Metafora, kaip naratyvo figūra ir egzistencinės kalbos išraiška, leidžia ugdytiniui suvokti tas prasmes, kurių mokytojas negali perteikti kasdiene kalba.
3. Skatinamas ugdytinio estetinis suvokimas „įkūnijamas“ ir atpažįstamas *per* muzikinę raišką.

Metodologinės nuostatos. Tyrimo metodologijos pagrindą sudaro fenomenologinė filosofija, fenomenologinė ugdymo teorija ir deskriptyvinė fenomenologinė analizė. Pagrindinės nuostatos, kuriomis remiantis buvo rengiamas mokytojo naratyvo įtakos mokinio estetiniam suvokimui konceptualusis metodologinis planas, grindžiamos E. Husserlio filosofija. Be to, planas papildomas ir kitų fenomenologinės filosofijos atstovų – M. Merleau-Ponty, I. Dufrenne'o, R. Ingardeno, P. Ricoeur nuostatomis, taip pat ugdymo filosofų J. G. Chamberlino ir D. Vandenbergso fenomenologinio metodo taikymo ugdymo procese principais. Disertacijoje remiamasi ir huserliškosios

fenomenologinės muzikos analizės atstovų T. Cliftono bei L. Ferraros teorijomis, kurios padeda atskleisti fenomenologinių priėjimų prie muzikos suvokimo galimybes. Fenomenologinis tyrimas mokytojo naratyvo įtakai apibūdinti atliekamas remiantis T. Groenewaldo (2004), J.W. Creswell (2007), C. Moustakas (1994) metodika ir L. Ferraros (1991) fenomenologinės deskriptyvinės analizės metodika, ypač pabrėžiant Ferraros muzikos raiškos eklektinį metodą. Mokinio estetiniam suvokimui atskleisti remiamasi meno kūrinio suvokimo fenomenologinės metodologijos modeliu, kurio pagrindas yra fenomenologinė redukcija, padedanti įžvelgti ir meno kūrinio, ir estetinio suvokimo esmes (Kurenkova, 2003).

Sudarant naratyvo įtakos mokinio estetiniam suvokimui tyrimo konceptualųjį planą, atskaitos tašku laikomas estetinio suvokimo fenomenas. Jis, anot fenomenologų, yra grynos sąmonės išraiška. Išryškinant fenomeno pasireiškimo sąmonėje esmę ir pritaikius fenomenologinės muzikos analizės įžvalgas bei estetinio meno kūrinio suvokimo metodikos gaires buvo suformuotas mokytojo naratyvo įtakos mokinio estetiniam suvokimui konceptualusis planas.

Empirinio tyrimo metodai. Tyrimas atliktas vadovaujantis trianguliacijos principu. Stebint muzikos pamokas buvo tiriama mokinių reakcija į mokytojo naratyvą, o atlikus mokytojų ir mokinių nestruktūruotą interviu, aprašytos ir išanalizuotos subjektyvios mokinių patirtys, kurios skleidžiasi muzikine raiška, bei išryškinti estetinio suvokimo atpažinimo elementai.

Darbo naujumas ir praktinė reikšmė. Pirmą kartą teoriniu požiūriu, remiantis fenomenologine prieiga, išanalizuotas muzikos estetinis suvokimas per muzikinę raišką, išryškintos fenomenologinio metodo taikymo ugdyme galimybės ir aprašytas estetinio suvokimo, kaip fenomeno pasireiškimo, horizontas per keturias sudedamąsias muzikos patirties dalis – erdvę, laiką, atlikimą ir jausmą.

Remiantis teorija buvo parengtas konceptualusis metodologinis planas ir atliktas empirinis tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, kokia yra mokytojo naratyvo įtaka mokinio estetiniam suvokimui ir muzikinei raiškai. Tyrime interviu metodu mokytojų ir mokinių buvo prašoma apibūdinti savo patirtį muzikos ir tarpusavio santykio erdvėje siekiant įvertinti patirčių individualumą bei unikalumą, o stebėtų pamokų metu buvo fiksuojama mokytojų kalba, ypač akcentuojant metaforas, kurios traktuojamos kaip egzistencinės

kalbos paralelės. Empirinio tyrimo duomenų paketas yra unikalus, nes estetiškas suvokimas buvo atpažįstamas (taikant trianguliaciją) iš skirtingų perspektyvų: mokytojo ir mokinio interviu ir tyrėjos pamokų stebėjimo. Tokio pobūdžio tyrimų Lietuvoje dar nebuvo atlikta.

Atlikta teorinės ir empirinės dalių analizių sintezė parodė, jog, taikant fenomenologinį metodą ugdyme, galima aptikti giluminius muzikinio ugdymo proceso aspektus: atskleisti įtaką kaip tarpusavio sąveiką tarp ugdytojo ir ugdytinio, o su naratyvo pagalba suprasti unikalios tiriamųjų patirtis ir užčiuopti jų estetinį suvokimą. Mokytojų tekstų įvairovė atskleidė neaprepiamas galimybes nusakant reikšmės mokiniui ar užvedant jį ant kelio, be to, atskleidė mokinių pagavas ir atvirumą metaforiškam tekstui, stebinančiam savo sodrumu. Tokių tekstų retai aptinkama tradiciniame pedagoginiame procese ir jų tyrimuose. Šis tyrimas leidžia galvoti ir apie tolesnį žingsnį - perkelti naratyvu ir metaforomis pagrįstą metodą į kitų mokomųjų disciplinų pamokas.

Disertacinio tyrimo rezultatų aprobavimas

Mokslinės publikacijos disertacijos tema recenzuojamuose periodiniuose mokslo leidiniuose:

1. Venslovaitė V. Fenomenologinio muzikinio ugdymo diskursas: tarp etikos ir estetikos // *Acta Paedagogica Vilnensis*, 2011, Nr. 26, p. 35 - 48.

2. Venslovaitė V. Metafora kaip muzikinio ugdymo prasminė raiška: fenomenologinės įžvalgos // *Acta Paedagogica Vilnensis*, 2013, Nr. 30, p. 47 - 55.

Konferencijose skaityti pranešimai disertacijos tema:

1. Venslovaitė V. *Kūrybiškumo ugdymas: metafora muzikinėje raiškoje*. Lietuvos edukologijos universiteto organizuota tarptautinė mokslinė konferencija: „Ugdymas kultūros ir žmogaus raidos kryžkelėse: Meilės Lukšienės pedagoginio palikimo įžvalgos praeičiai, dabarčiai ir ateičiai“, 2013 m. balandžio 25 – 26 d.

2. Venslovaitė V. *Aesthetic Perception and Narrative: Prospects of Musical Education (Estetinis suvokimas ir naratyvas: perspektyvos muzikiniame ugdyme)*. 2-oji tarptautinė judėjimo „Dvasingumas ir muzikinis ugdymas“ organizuota mokslinė praktinė konferencija: „Kultūros jungtys: dvasingumas, muzika, ugdymas“, 2013 m. birželio 27-29 d.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados, diskusija, literatūros sąrašas, pateiktos 9 lentelės, 3 priedai (konceptualiojo metodologinio plano schema, 4 lentelės, 10 mokytojų ir 10 mokinių interviu transkribuota medžiaga). Panaudoti 145 literatūros šaltiniai lietuvių, anglų, rusų ir lenkų kalbomis.

Teorinės darbo dalies *pirmajame skyriuje* išdėstomi pagrindiniai fenomenologinės filosofijos principai ir fenomenologinio metodo praktinio taikymo galimybės remiantis E. Husserlio ir kitų fenomenologų bei ugdymo filosofų idėjomis. *Antrajame skyriuje* pristatoma estetišio suvokimo ir estetišio patyrimo koncepcija iš fenomenologinės perspektyvos ir naratyvo kaip metodo muzikiniame ugdyme, perspektyva. *Trečiajame skyriuje* pristatoma fenomenologinė muzikos suvokimo analizė ir priėjimo prie muzikos suvokimo gairės. *Ketvirtajame skyriuje* pateikiama empirinio tyrimo metodologija, instrumentarijus, metodai ir tyrimo duomenų analizė.

TRUMPA DISERTACIJOS SKYRIŲ APŽVALGA

1 skyrius. Fenomenologinės ugdymo prieigos

Pirmajame darbo skyriuje, siekiant atskleisti disertacijos metodologines prieigas, pirmiausia pristatomos esminės fenomenologinės filosofijos idėjos, daugiausia dėmesio skiriant E. Husserliui. Aptariamos sampratos *intencionalumas*, *fenomenologinė redukcija*, *epoche*, *intersubjektyvumas*, *horizontas*, paaiškinančios fenomenologiją kaip sąmonės tyrinėjimo mokslą. Gilinamasi į M. Merleau-Ponty (2006, 2007) kūniškumo teoriją, teigiančią, jog kūno veiksmuose slypi ikireflektyvus santykis su pasauliu ir kūnas koreguoja sąmonės kuriamus projektus. Kitas analizuojamas aspektas – galimybė fenomenologinį metodą taikyti praktiškai. Remiantis H. Spiegelbergo (1982) fenomenologinio metodo teorijos analize parodoma, kaip fenomenologinis metodas gali būti taikomas praktinėje veikloje. Analizuojamos šio metodo taikymo ugdymo procese galimybės, lyginama, kaip G. Chamberlinas (1974) ir D. Vandenbergas (1997) plėtoja šį metodą. Chamberlinas ugdymo teoriją grindžia dedukciniu metodu ir rekomenduoja ugdymo proceso tyrimą konstruoti nuo fenomeno, kurį galima pamatyti tik fenomenologinės redukcijos dėka, o Vandenbergas savo teorijoje remiasi indukciniu metodu ir siekia išryškinti mokinio bei mokytojo patirtį konkrečioje pedagoginėje situacijoje. Pristačius teorines fenomenologinio metodo praktinio taikymo prielaidas ir aptarus mokytojo metodologines nuostatas, parodoma fenomenologinio metodo praktinio taikymo specifika.

2 skyrius. Estetinio suvokimo ugdymas fenomenologiniu požiūriu

Šiame skyriuje analizuojamas estetinis suvokimas ir estetinio patyrimo koncepcija iš fenomenologinės perspektyvos. Pristatoma meno kūrinio suvokimo metodika (Kurenkova, 2003), kuri remiasi fenomenologine redukcija. Ugdyme naudojant muzikos kūrinio suvokimo fenomenologinį metodą suvokiamos ne tik paties kūrinio esminės struktūros ir sąajos su pasauliu, bet ir atsiranda reali galimybė formuoti mokinio dvasinį tobulėjimą. Fenomenologinis metodas, skatinantis, atsisakius išankstinių nuomonių, pasikliauti savo patirtimi ir susitelkti į reiškinių esmę, išryškina pačios patirties specifiškumą. Atsižvelgiant į tai, daug dėmesio skiriama estetinio patyrimo įvairovės

tyrimui (Merelau-Ponty, 1999; Ingarden, 1997; Dufrenne, 1992), akcentuojant skirtingas su estetiniu objektu susijusias patyrimo galimybes: patyrimo problematiką, meno kūrinio suvokimo specifiką bei estetinio patyrimo priežastis ir struktūrą. Kitas pjūvis, kuriuo papildoma estetinio suvokimo ugdymo teorija, yra naratyvo studija. Analizuojama, kaip iš fenomenologinės perspektyvos naratyvas ugdymo kontekste įgyja metodo, individui suteikiančio saviraiškos galimybę, remiantis asmenine patirtimi, statusą (McQuilan, 2000; Peters ir Burbules, 2008; Goodson ir Gill, 2010). Svarstoma naratyvo kaip instrumento, perteikiančio patirtį radus tinkamą kalbinę išraišką, galimybė, ir susitelkiama į metaforą, kaip egzistencinės kalbos apie įprastą patirtį reikšmę ugdymo procese (Denton, 1973; Clifton, 1983).

3 skyrius. Muzikinė raiška ugdymo procese

Šiame skyriuje apžvelgiamos muzikos mokymo(si) formos, paveikiausios siekiant suvokti muzikos meną ir išskleisti savo vidinę kultūrą (Cage, 1991; Clifton 1982). Taip pat pristatoma fenomenologinių priėjimų prie muzikos suvokimo analizė (Clifton, 1982; Ferrara, 1991). Remiantis T. Cliftono teorinėmis įžvalgomis bandomi paaiškinti muzikoje vykstantys procesai mažinant skirtumus tarp subjektyvių ir objektyvių dalykų ir akcentuojant, jog muzika nėra faktas, o yra reikšmė, suteikta žmonių. Muzikinio fenomeno apibūdinimas yra neatskiriamas nuo žmogaus patirties muzikoje apibūdinimo, nes muzika priimama „sąmoningo kūno“, ne tik sąmoningo proto, ir suvokiama kaip sąveika tarp klausytojo ir garso. Muzikinės reikšmės pagrindas yra asmeninis suvokimas ir asmeninė muzikinė patirtis, kuri yra individo santykio su muzika kriterijus, nustatantis žodinio apibūdinimo tinkamumą. Anot T. Cliftono (1983), muzikos patirtis gali būti paaiškinama per keturias esmines sudedamąsias dalis: laiką, erdvę, atlikimą/grojimą ir jausmą. Remiantis Ferrara (1991) pateikiama 10 muzikos raiškos analizėje taikomų fenomenologinio metodo žingsnių, padedančių suprasti muzikinės patirties reikšmę pagal daugybinius muzikinio išskirtinumo lygius, t. y. galimybes pažvelgti į reiškinių „iš visų pusių“.

4 skyrius. Mokytojo naratyvo įtakos mokinio estetiniam suvokimui empirinis tyrimas

Renkantis metodą, sprendimą lėmė filosofinės ir teorinės tyrimo prielaidos, t. y. patirties ir jos refleksijos fenomenologinė nuostata. Laikytasi prielaidos, kad tyrime naudojami metodai leis užčiuopti ir diagnozuoti tyrinėjamą estetinio suvokimo ir įtakos estetiniam suvokimui fenomeną. Tyrimas atliktas remiantis trianguliacijos principu, taikant stebėjimo bei nestruktūruoto interviu metodus ir pateikiant rezultatus iš skirtingų perspektyvų – mokytojo, mokinio ir tyrėjos.

Tyrimas atliktas dviejose regioninėse menų ir muzikos mokyklose. Tyrimo metu stebėtos devynios skirtingais instrumentais (smuiku, fortepijonu, variniais ir mediniais pučiamaisiais, kanklėmis ir gitara) grojančių mokinių pamokos. Po stebėtų pamokų atlikta 10 nestruktūruotų interviu su mokytojais ir 10 interviu su mokiniais. Pamokų metu buvo fiksuojami žodiniai duomenys ir tyrėjas turėjo galimybę „išgirsti“ mokinį, t. y. fiksuoti mokinio muzikinę raišką per garso perteikimą. Buvo stebima, kaip skleidžiasi mokinio muzikinė raiška „čia ir dabar“, reaguojant į mokytojo naratyvą ir kaip mokinį inspiruoja mokytojų metaforinis aiškinamų objektų perteikimas. Interviu metu siekta išsiaiškinti, kokią įtaką mokytojo naratyvas daro mokinio estetiniam suvokimui ir kaip mokytojai jį atpažįsta.

Tyrimo rezultatai parodė, kad naudojant fenomenologines įžvalgas galima užčiuopti ir diagnozuoti naratyvo įtaką mokinio estetiniam suvokimui. Be to, labai svarbi yra kalba, kaip patirties reikšmės įbūtinimo instrumentas.

IŠVADOS

1. Mokytojo naratyvo įtakos estetiniam mokinio suvokimui teorinė analizė atskleidė, kad:

- Kertinės fenomenologinės filosofijos idėjos -- sąmonės intencionalumas, fenomenologinė redukcija ir intersubjektyvumas leidžia pažvelgti į ugdymo procesą kaip į unikalų, vykstantį per individualų mokytojo ir mokinio susitikimą ir suteikiantį galimybę atsiskleisti mokinio savitam pasaulio suvokimui bei raiškai konkrečiame pedagoginiame kontekste.

- Remiantis E. Husserlio ir kitų fenomenologinio metodo įvairiose srityse plėtotojų – H. Spiegelbergo, M. Merleau-Ponty, L. Ferraros, T. Cliftono, J.G. Chamberlino ir D. Vandenberg požiūriu, patyrimo reikšmės samprata yra skirta ne tik joslėmis atpažįstamiems daiktams, bet viskam, ką suvokiame – vertybėms, valios aktams, melodijoms, jausmams ir kt. apibūdinti. Šis požiūris į patirties suvokinių reikšmę ugdymo procese, leido išvelgti išgyventos asmeninės patirties prasminius elementus, kurie gali būti perduodami deskriptyviai.

2. Muzikos, kaip meno, specifika yra ta, jog ji visada įtraukia asmenį į patyrimo situaciją, todėl muzikos priėmimas, kaip ir jos mokymas, yra priklausomas nuo patiriančiojo, kuriam išgyventa patirtis tampa individualia muzikine reikšme. Kadangi fenomenologiniame metode yra svarbu aprašymas, tai mokinio estetiniam suvokimui formuoti fenomenologiniu požiūriu didelės įtakos turi naratyvas. Naratyvas, konstruojamas laisva vaizduotės interpretacija ir metaforomis, muzikinės reikšmės perdavimo kontekste atveria mokiniui individualaus santykio su pasauliu erdvę bei saviraiškos galimybę.

3. Parengtas naratyvo įtakos mokinio estetiniam suvokimui individualioje muzikos pamokoje tyrimo conceptualusis metodologinis planas, pagal kurį buvo atliktas empirinis tyrimas. Plane, remiantis teorinėmis prielaidomis, pristatyti tyrimo etapai, kurie leido atpažinti ir užčiuopti mokinio estetinį suvokimą muzikos pamokoje. Šių etapų eiliškumas sukonstruotas derinant teoretikų, plėtojančių fenomenologijos metodą skirtingose srityse (filosofijoje, muzikoje, ugdyme), idėjomis ir įžvalgomis: Husserlio pagrindinėmis idėjomis apie intencionalumą, redukciją, intuiciją, kurios atspindi fenomenologinio metodo esmę; Spiegelbergo pateiktais šešiais priėjimais taikant metodą

praktiškai; Vandenberg'o ir Chamberlino fenomenologinio metodo taikymo ugdymo procese metodologinėmis gairėmis, pabrėžiant indukcinį ir dedukcinį metodus; Ingardeno, Dufrenne'o ir Merleau-Ponty estetišio patyrimo išvalgomis, orientuojantis į patyrimo struktūros ir analizės problematiką; Clifto'no fenomenologine muzikos analize bei Ferraro'os muzikos raiškos metodu.

4. Empirinis tyrimas atskleidė, kad:

4.1. Mokytojo naratyvas, pateikiamas patirties vaizdžiu pasakojimu ir metafora, yra svarbi muzikinio ugdymo kiekvienoje individualioje pamokoje dalis. Tai pabrėžta visuose mokytojų ir mokinių interviu ir išryškėjo visose stebėtose pamokose.

- Interviu su mokytojais ir stebėtos pamokos atskleidė, kad pasakojimas pamokoje atlieka daug funkcijų: komunikacijos, informacijos pateikimo, vertybių perdavimo, estetišio suvokimo skatinimo ir muzikinės reikšmės įvardijimo. Mokytojas, naratyvu perduodamas muzikinę reikšmę, viena vertus, mokinių nukreipia į norimą suvokimo objektą, kita vertus, per metaforą ir vaizduotės interpretacijas atveria daugybę pasirinkimų tą reikšmę mokiniui suvokti savaip. Interviu ir stebėtos pamokos atskleidė, kad sukurama palanki situacija mokinio asmeninei muzikinei reikšmei ir savitam pasaulio suvokimui rasti. Tai patvirtina pirmąjį ginamąjį teiginį, jog mokytojo naratyvas ugdytiniui atveria platų horizontą pasaulio unikalumo suvokimui ir saviraiškai per muziką.

- Mokytojų ir mokinių interviu atskleidė, kad muzikinės patirties kaip fenomeno esmę mokytojams geriausia nusakyti metaforomis, įpintomis į naratyvą. Mokiniai ne itin išskiria naratyvą, jiems tai natūrali ir būtina pamokos dalis, tačiau su dideliu dėmesiu fiksuoja metaforas, kurios padeda suprasti mokytojo mintį. Mokiniai mokytojų metaforas priima per savo tiesioginius ir netiesioginius mokytojų pirminės patirties įrodymus. Stebėtos pamokos atskleidė, kad metaforas muzikos pamokoje mokytojai vartoja visada, kad mokiniai geriau suvoktų, ką mokytojas norėjo jiems perduoti, ir per savo individualią patirtį toliau patys galėtų konstruoti asmeninę muzikinę reikšmę.

Tyrimas patvirtino ir antrąjį ginamąjį teiginį, jog metafora, kaip naratyvo dalis ir egzistencinė kalbos išraiška, skatina mokinio muzikinę raišką ir leidžia ugdytiniui suvokti tas reikšmes, kurių mokytojas negali perteikti kasdiene kalba.

4.2. Estetinį mokinio suvokimą, kaip unikalią muzikos patirtį, mokytojas atpažįsta remdamasis savomis nuostatomis, suformuotomis per jo muzikinės veiklos patirtį:

- Mokytojas dažniausiai vadovaujasi intuicija ir mokinio estetinį suvokimą atpažįsta per „girdėjimą“, t. y. per mokinio instrumentu išgaunamo garso raišką.

- Mokytojas kūrinį mokiniui parenka atsižvelgdamas į mokinio ypatumus. Tinkamas muzikos kūrinio parinkimas arba tinkamų kūrinio pasirinkimo sąlygų mokiniui sudarymas užtikrina mokinio estetinį santykį su kūrinium, kurį mokytojas gali stebėti mokymo proceso eigoje.

- Stebėtos pamokos ir mokytojų bei mokinių interviu atskleidė, kad kurdamas santykį su mokiniu intersubjektyvioje erdvėje, mokytojas kalba su mokiniu apie jo estetinę patirtį kaip įspūdį arba kaip išgyvenimą ir tuo būdu reflektuoja mokinio estetinio suvokimo prieigas. Estetinė patirtis kaip įspūdis išryškina dar vieną svarbų muzikinės patirties aspektą – kūno reakciją į muzikos garsą, nes muzikinė patirtis nėra vien tik girdima.

4.3. Iš mokytojų interviu galima spręsti, kad mokytojo rengimasis susitikti su mokiniu yra pagrįstas savų muzikos reiškinių perkėlimu į ugdymo procesą. Pasakojimais, vaizdžiomis ir turtingomis metaforomis mokytojas perduoda mokiniams savas, unikalias patirties reikšmes.

4.4. Stebėtos pamokos ir mokytojų interviu atskleidė, jog, remiantis fenomenologinėmis įžvalgomis, muzikos suvokimą ugdymo procese galima atpažinti per keturias sudedamąsias dalis: laiką, erdvę, atlikimą/grojimą ir jausmą. Ne visuomet jos vienodai išryškėja, kartais jos susipina arba persikloja. Mokytojai, naudodami naratyvą, šias sudedamąsias dalis išpildo apie jas nė nežinodami ir tokio struktūruoto atpažinimo neatlikdami. Tyrimo metu per naratyvą atskleistų įžvalgų priskyrimas toms dalims yra atliktas tyrėjos ir pasirodė esąs reikšmingas brėžiant fenomenologines muzikinio ugdymo metodologijos perspektyvas bei siekiant geriau suprasti mokinio suvokimo struktūrą sudėtingame muzikinio ugdymo procese.

Tai, kad mokiniai labai vertina mokytojų vaizdinius pasakymus, ypač jų pateikiamas metaforas ir tai, kad mokytojai ieško geriausių kalbinių būdų savo mokymui perduoti, remdamiesi ir asmeniniu patyrimu, ir vaizdinėmis interpretacijomis, galiausiai pačios tyrėjos fiksuotas mokytojo ir mokinio susitikimas stebimose pamokose bei muzikinės patirties priskyrimas keturioms dalims patvirtino trečiąją ginamąją teiginį, jog skatinamas ugdytinio estetiško suvokimas „įkūnijamas“ ir atpažįstamas per muzikinę raišką

Apie autorę:

Išsilavinimas:

1999 – 2004 m. studijos Vilniaus Pedagoginiame universitete. Baigė filosofijos studijų programą, suteiktas filosofijos bakalauro laipsnis ir mokytojo kvalifikacija.

2004 - 2006 m. studijos Vilniaus universitete. Baigė edukologijos programą, suteiktas edukologijos magistro laipsnis.

2008 – 2013 m. studijos Vilniaus universiteto edukologijos krypties doktorantūroje.

Mokslinių interesų sritys: ugdymo filosofija, muzikinis ugdymas, fenomenologija ugdyje.